

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Иванка Мавродиева-Георгиева,
СУ „Св. Климент Охридски“

във връзка с конкурса за присъждане
на академичната длъжност „доцент“

Кандидат: гл. ас. д-р Андриан Владимиров Александров

Информация за конкурса

Конкурсът за доцент по професионално направление 2.4. Религия и теология – Омилетика, е обявен в ДВ, бр. 24 от 2018 г. В конкурса участва като единствен кандидат гл. ас. д-р Андриан Владимиров Александров.

Кратка информация за кандидата

Кандидатът гл. ас. д-р Андриан Владимиров Александров е доктор от 2013 г. по научна специалност 2.4. Религия и теология; темата на дисертацията му е „Митрополит Максим Пловдивски като църковен оратор“. Кандидатът за доцент гл. ас. Александров е бил докторант по богословие от 1999 до 2002 г. в Богословския факултет в катедра „Практическо богословие“, профильт е „Омилетика“. Той е бакалавър по история от Софийския университет и магистър по теология от Богословския факултет. Има опит като учител по история и религия. Д-р Александров завършва курсове, сред които „Квалификационен курс „Атрактивно говорене пред аудитория“ – Център за професионално обучение, НБУ – 2001 г.; Обучителен курс „Изготвяне на проекти“, организиран от Фондация „Покров Богородичен“ – 2004 г. Прегледът накратко на информацията дава основание да се направи изводът за устойчиво развитие на кандидата гл. ас. д-р Андриан Александров в областите богословие и омилетика, както и към съвременни научни области. Ползва английски, румънски, сръбски, руски език.

Лични впечатления за кандидата

Андриан Александров от ноември 2007 г. е главен асистент и е на щат в Богословския факултет на Софийския университет. Преди това е работил като асистент и старши асистент. Той е бил хоноруван асистент в катедра „Практическо богословие“.

Д-р Александров демонстрира респект към академичните дейности и се включва активно, като показва постоянна ангажираност в дейностите на Богословския факултет. През периода 2012-2018 година осъществява административна дейност в Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”, той е член на Комисията по проектите от 2012 г.; член е на Комисията по качеството от 2014 г.; член е на Факултетния съвет от 2016 г.

Обобщавайки, заявявам, че гл. ас. д-р Андриан Александров съчетава преподавателска, редакторска, организаторска, административна и изследователска дейност, показвайки високо ниво на мотивация и способности, както и включване в академичния живот и научните изследвания.

Обща характеристика на представените материали

В пакета материали са включени следните публикации: 1 монография, 1 сборник с проповеди и предговор към него, доклади в научни издания, копия на документи, справка на кандидата, информация за цитирания и други. Списъците с научни публикации, резюметата към тях и справката за приносния характер представят много добре и изчерпателно информацията в текстовете, с които д-р Андриан Александров кандидатства за академичната длъжност доцент. Публикациите на кандидата, с които участва в конкурса, са доказателство за развитието на гл. ас. Андриан Александров като преподавател и изследовател; той навлиза устойчиво в полетата на омилетиката, историята на проповедта като част от българското наследство.

Научни и научно-приложни постижения на кандидата

Монографията „Проповед. Проповедник. Слушатели“ е издание на Фондация за регионално развитие от 2018 година. Текстът е с обем 299 страници, разделен е на увод, три глави, заключение, използвана литература; има научен редактор и рецензенти. Книгата е синтез на изследванията на Андриан Александров в областта на омилетиката и реториката. Фокусът е върху три базови понятия, а именно проповед, проповедник, аудитория. Книгата е резултат от изследователския интерес на автора както към омилетиката, така и към реториката, която като теоретично наследство има своя принос в човешката цивилизация. Авторът обосновано достига до преосмисляне на класически постановки от хилядолетната наука реторика, той разглежда основни реторични понятия, сред които оратор и аудиторията. Същевременно Александров остава в лоното

на омилетиката на теоретично, методическо и практическо равнище. Книгата е структурирана върху три основни теоретични конструкта; първата глава е посветена на проповедта, втората на проповедника, на трета – слушателите. Налице е логична структура, балансираност при представяне на знанието, като са налице основания да се направи изводът не само за солидната теоретична подготовка на автора, но за уменията му да обоснове авторски позиции относно това как могат да се отнесат петте реторични канона към проповедника и към проповедта. Александров предпочита да приложи принципа от общото към частното; затова започва с извеждане в теоретичен план на теологичната страна на проповедта и обосновава нейната същност. Авторът представя ясно видовете проповеди, същевременно отделя внимание на спецификите на проповедта и ораторската реч. Реторичното наследство е видно през различна от познатите, поне на мене, научни ракурси и то е изведено от автора в контекста на проповедта. Откроявам откриването на проекциите на реторичните канона или етапи по отношение на подготовката на проповедта, на които са отделени три подраздела, а именно: *inventio dispositio, elocutio*. Авторът извежда разликите между високия, средния и ниския стил; той говори и за музикалната страна на стила.

Андриан Александров въвежда понятия, свързани с встъплението на проповедта и установява кои техниките могат да се използват, за да стане въведението ефективно. Авторът се спира на структурата на изложението, той аргументира предимствата на линейния модел и на концентричния модел;

Във втора глава д-р Александров тръгва от общото към частното, като представя поетапно проповедника като свещенослужител и пастир. Авторът прави сравнение между проповедника и оратора; открива нови релации в два от реторичните канона/етапа, а именно запомнянето на проповедта (*memoria*) и произнасянето ѝ (*actio-pronunciatio*); като той ги представя спрямо проповедника. Втора глава е със синкретичен характер, освен теория, в нея има и моменти, свързани с методиката на преподаване на омилетиката; поставен е акцент върху *dialectare*. В методичен план са представени възможности за обучение по постановката на гласа, говор пред микрофон, кинесиката и проксемиката. Изводът е, че по този начин се затваря цикълът, има цялостност и завършеност относно мисията и ангажираността на проповедника.

В трета глава авторът започва с важното уточнение: „слушателите като събрание на вярващи“, като избягва термина аудитория, както и класификациите, той предпочита да говори за категориите слушатели. Авторът коректно използва термина

„резистентност“ на убеждаването и по този начин прави успешен опит да очертае възможности за нови изследвания в посока аргументация и убеждаване. В практически и методичен план са представени техники за преодоляване на резистентността. Това дава основание да се направи изводът, че трета глава включва теория и елементи с практико-приложна насоченост.

Книгата има своите качества при постигнат баланс между теорията, методиката на преподаването на проповедта, тъй като са представени реторични и омилетични термини, дадени са методическите ориентири. Авторът представя убедително своята гледна точка за това как трябва да се преподава проповедта.

Постиженията на изследователя Александров откривам в сборника „Възрожденски проповеди в архива на Рилския манастир“, издаден през 2007, той е с обем 403 страници. В текста са селектирани, подготвени, редактирани, обособени в раздели 102 проповеди от Манастирския архив, разчетени и систематизирани от съставителите. Доц. Иван Денев и Андриан Александров са автори на обширния увод от над 50 страници, който представлява теоретичен принос относно проповедта и е доказателство за устойчивия интерес на авторите към тази проблематика, която е част от омилетиката. В увода са изведени жанровите особености и е направен анализ от историческа и омилетична гледна точка освен на проповедна и на словото, речта, възхвалата, поучението и други. Прецизно е работено при извеждане на базови и индивидуални специфики на отделните жанрове, при установяване на контекста, в който са произнесени проповедите и се достига до систематизирането им.

Кандидатът д-р Александров е автор на статията „Post-Constantine Preaching: the Three Holy Hierarchs“, като изследването е насочено към установяване на особеностите християнската проповед след Медиоланския едикт от 313 г.; акцентът е върху изучаване на велики проповедници от 4. и началото на 5. Обосновани са изводите, свързани със спецификите на омилетиката и езическата риторика; установено е ново поле за реализация на реторичната практика, което продължава хилядолетия след това, а именно чрез проповедите в Църквата.

Трайният интерес към проповедта проличава и в публикацията от 2010 г., а именно „Мисионерство, катехизация и масмедии“, като тук има насочване към една

нова област, а именно медиите, което би могло да е поле за бъдещи научни изследвания на д-р Александров.

В публикациите на кандидата за доцент гл. ас. д-р Андриан Александров не са многобройни, но те са в полето на омилетиката и в частност на проповедта. Важно е да се подчертае, че е налице връзка между изследователската дейност и преподаването на студентите в Богословския факултет.

Обобщавайки казвам, че публикациите на гл. ас. д-р Андриан Александров показват, че той съчетава изследователската с преподавателската и с методическата работа.

В документацията има изготвени справки, сертификати и доказателства за цитиранията.

В заключение заявявам, че гл. ас. д-р А. Александров участва в конкурса, като представя коректно материалите.

Цитирания

Посочвам само някои от тях: 10 цитирания, 1 индексирана публикация в CEEOL, над 10 в библиотечарски каталози, 3 в Library of Congress.

Преподавателска дейност

Гл. ас. д-р Андриан Александров води лекционни курсове и упражнения в следните курсове на студенти бакалаври в двете специалности на Богословския факултет, като откроявам следните: „Омилетика”, „Проповедта в трите монотеистични религии”, „Методика на обучението по теология”, „Християнска педагогика”, „Религия и мултикултурализъм”.

Кандидатът преподава и в магистърска програма „Вяра и живот”, като чете курсовете: „Православно благовестие и медии” и в магистърска програма „Религия и образование”, като чете курсовете „Доцимология” и „Методика на религиозното възпитание в детската градина”.

Кандидатът използва както традиционни, така и съвременни методи, сред които онлайн публикации и е-ресурси. Кандидатът е научен ръководител на един магистрант.

Редакторска дейност

Кандидатът д-р Андриан Александров се ангажира със съставителска и редакторска дейност, като посочвам една от най-ползотворните и полезни дейности, а именно, че той е главен редактор на: www.bg-bogoslovi.com (2015-2017). Той е научен редактор, съставител и издател на: *Methods of Teaching in Religious Education: Learning by Heart or by Experience?*, Sofia: Regional Development Foundation, 2015; *Social and Charity Work of the Church*. Sofia: Regional Development Foundation. 2014; *Activitatea sociala si filantropica a Bisericii. Ghid strategic*. Sofia, 2014.

Проекта дейност

Гл. ас. д-р Андриан Александров участва в редица научни проекти, като откроявам следния: „Възрожденски проповеди в архива на Рилския манастир” от 2004-2005 г., с ръководител проф. Иван Денев. Доказателство за успешната изследователска, събирателска и научна работа е издаденият сборник.

Организация на научни форуми

Гл. ас. д-р Александров е член е на организационни и научни колективи на международни научни конференции в България; това е доказателство за ангажираността му към науката и изследванията в научен и организационен план. Посочвам някои от конференциите: *Education and Spirituality. International Conference (4th edition)*, Craiova, Romania, 16-17 June 2018; *Education and Spirituality. International Conference (3th edition)*, Craiova, Romania, 11-12 June 2016; *Methods of Teaching in Religious Education: Learning by Heart or by Experience?*, International Conference, Sofia, 17-21 June 2014.

Членства в научни организации

Д-р Андриан Александров е член е на Steering Committee на International Orthodox Theological Association (Orthodox Education Group) от 2016 г. <https://iota-web.org/orthodox-education-group/>.

Той е член е на Изпълнителния борд на Orthodox Christian Religious Education Association (OCREA) от 2014 г. <http://eusorhet.eu/>. Член е на СУБ от 2006 г.

Приноси

Обобщавайки, посочвам приносните моменти в монография „Проповед. Проповедник. Слушатели“:

- актуализиране на реторичното наследство на равнища базови понятия, сред които са проповедникът, аудиторията, жанрът проповед;
- преосмисляне на част от реторичното наследство, особено на каноните *inventio*, *dispositio*, *elocutio*, *memoria*, *actio/pronunciatio* и позиционирането им в полето на омилетиката и по-конкретно спрямо проповедта, проповедника и аудиторията;
- очертаване на възможности за обновяване на обучението по проповед, като е изведен акцент върху фигурите, тропите и доказателствата;
- баланс между теоретичен обзор, методически ориентири и практическа приложимост;
- систематизация и визуализация на обобщенията, представени в схемите, представящи за основните понятия, както и релациите проповед – проповедник – слушатели – комуникация и други.

Приносите в другите публикации са на равнище история на проповедта, анализ на българското и световното наследство, установяване на базови и специфични особености на този жанр от омилетиката, на видовете, структурата, съдържанието, фигурите и аргументите в проповедите.

Критични бележки и препоръки

Някои от цитиранията и позоваванията са в общ план и авторът коректно и стриктно се придържа към академичната етика, избягвайки критиките, като би било добре по-категоричното да откроява свои авторови постижения.

В тази връзка препоръчвам на д-р Андриан Александров да продължи с изследванията в областите омилетика, реторика, медии, в които има изследвания до конкурса за доцент, като по-уверено формулира авторските позиции на базата на критичен прочит на съвременни автори и публикации, в които има представени резултати от изследвания и актуални понятия, свързани с реториката, визуалните изследвания и виртуалната комуникация, съотнесени балансирано към омилетиката.

Бих препоръчала на гл. ас. д-р А. Александров да увеличи публикационната си дейност, както и участията си в научни форуми и в международни конференции; също така да се ориентира към публикуване в списания на английски и други езици.

Други възможни цели са актуализиране на теоретичната подготовка, използване на утвърдени изследователски методи и методики и съизмерване с равнището на развитие на омилетиката и реториката извън България.

Заклучение

Представените научни публикации и материали от гл. ас. д-р Андриан Александров, редакторската му дейност, участията му в научни проекти, както и преподавателският му опит отговарят на изискванията за присъждане на академичната длъжност „доцент”.

Кандидатът убедително демонстрира развитие в омилетиката, реториката, медиите и комуникациите след защитата на докторската дисертация и избирането му за главен асистент.

В заключение препоръчам на членовете на уважаемото научно жури да гласуват „за“ присъждането на академичната длъжност „доцент” на Андриан Александров по професионално направление 2.4. Религия и теология – Омилетика.

гр. София

25 юли 2018 г.

Член на журито:

проф. д.ф.н. Иванка Мавродиева